

O P BEZOEK BIJ RUUSBROEC

Vier manieren van minnen

Voor dit tweede artikel over teksten van Jan van Ruusbroec hebben wij een keuze gemaakt uit het laatste werk van Ruusbroec, genaamd de 'Twaalf Begijnen'. Dit werk geeft bij een eerste lezing de indruk een verzameling te zijn van vele losse stukjes, een bundel van preken, korte uiteenzettingen en overwegingen. Omdat het begint met een tafereeltje over twaalf begijnen heeft de traditie dit laatste werk van Ruusbroec de 'Twaalf Begijnen' genoemd.

Het eerste deel van dit werk is echter een afgeronde uiteenzetting over het schouwend of contemplatief leven. Hierin beschrijft Ruusbroec hoe de mens kan beantwoorden aan de werking van de Geest in hem. Onze tekst over 'Vier manieren van minnen' komt uit dit eerste deel.¹ Het gaat over de ontplooiing van een leven in minne dat steeds meer aan diepgang wint. Aan de hand van vier wijzen of

manieren legt Ruusbroec de volledige opgang naar een totale Godsbeleving uit. Zoals gewoonlijk - want Ruusbroec is een geboren leraar - vermeldt hij eerst wat hij gaat behandelen.

Er zijn vier wijzen van minnen, waarin alle heiligheid gelegen is. De eerste is: leven naar de geboden. Zo word je vriend. De tweede is: leven naar de raad. Dat is eigen aan de verheven geesten: zij leven volgens de raad van God. De derde is: een leven, niet meer bepaald door geboden of raad. Het is eigen aan de zonen van God, omdat zij de inwerking van God in pure minne ondergaan. De vierde is: één te zijn met God in minne.

Hij onderscheidt dus vier manieren waarop men een leven in minne kan beleven. Daarvoor gebruikt hij de begrippenparen: geboden en raad, vriend en zoon. Het gaat om een steeds hogere gradatie van eenzelfde minnebeleving, met een toenemen van intensiteit in ervaring.

EERSTE WIJZE: LEVEN IN MINNE ALS VRIEND

De eerste wijze noemt Ruusbroec het leven naar de geboden, waarin de mens de eerste stappen zet op weg naar een vriendschap met God. Het is de kern van elke levenswijze als christen. Deze kern wordt nooit verlaten, maar fungeert als een kweekbodem waardoor een verdere uitbloei mogelijk wordt. Ruusbroec geeft dit fundament voor elk christelijk leven hier kort inhoudelijk weer.

Begrijp mij nu goed. De eerste wijze van minnen omvat: ontzag voor God hebben, Hem beminnen boven alles, en aan Hem en aan de heilige kerk gehoor geven door te leven in het christelijke geloof als een deugdzame mens, gesierd door allerlei goede werken. Wie zo leeft, noemt men vrienden van God. Zij behagen God in de laagste wijze waarin men voor Hem kan leven.

Dit is de korte omschrijving die Ruusbroec geeft van het eerste en tweede gebod. Het ontzag voor God staat voorop en dit wordt concreet in het gehoor geven aan wat God ons zeggen wil, waarbij de kerk fungeert als bemiddelaarster van Gods Woord. Ruusbroec noemt dit de 'laagste' wijze van minnebeleving. Met 'laagste'

bedoelt hij niet dat deze minnebeleving minderwaardig is, maar wel dat er een verschil in beleving is met de andere drie wijzen en dat er vanaf deze eerste wijze van minnebeleving een toenemende groei in intensiteit valt waar te nemen.

TWEDE WIJZE: GOD BEMINNEN IN GEEST EN WAARHEID

Veel meer woorden gebruikt Ruusbroec om de tweede wijze aan te geven. Hierin beschrijft hij het hele proces van verinnerlijking dat iemand kan beleven. Men heeft minder aandacht voor wat men doet, voor de concrete daden van een leven als christen, maar meer voor God zelf, om wie men leeft in minne. Wanneer iemand in zijn daden meer oog heeft voor God dan voor het werk, dan kan het gebeuren dat hij een aanraking van God ervaart. Deze aanraking brengt in de mens een dynamisch proces op gang. Elke aanraking van God stuwt de mens tot meer beminnen.

Daarna volgt de tweede wijze van minnen. Daarin leeft men voor God in geest en waarheid (vgl. Joh 4,23). Dit is het geval, wanneer de goede mens meer bedacht is op het minnen van God zelf dan om uiterlijk goede werken te doen omwille van God. Dan wordt hij geraakt en uitgenodigd door de Geest van onze Heer om altijd meer te minnen. En hoe meer hij mint, hoe meer hij geraakt wordt.

In de mate dat de mens God zelf beoogt en bemint, komt God in diens leven meer centraal te staan. Er ontwikkelt zich een innerlijke dynamiek. Door de aanraking van God wordt het beminnen van God intenser. De mens wil beantwoorden aan die aanraking die een uitnodiging inhoudt tot grotere liefdebeleving. Deze krachtige uitnodiging betekent niet dat de mens meer gaat doen. Het is geen kwestie van meer doen, maar van intensivering en verinnerlijking. Beminnen wordt een innerlijke geestelijke houding waarbij de concretisering (wijze of manier) niet meer de hoofdrol speelt. Niet wat men doet is van belang maar de intensiteit van het beminnen in wat men doet. Op deze wijze liefhebben geeft een zalig gevoel.

Zo komt hij in een zalig wijzeloos ervaren: dat is minne zonder wijze. Daarmee wordt hij een zuivere geest, hij kleeft aan God met wijzeloze minne en

put zich uur na uur uit tot hij helemaal leeg is. Dan ervaart hij een nieuwe aanraking en put zich opnieuw uit, want al zijn krachten schieten te kort in wijzeloze minne.

De mens blijft dus het goede doen, maar zijn daden worden gedragen door de 'geestelijke' minne-ervaring, die Ruusbroec omschrijft als een 'aankleven aan God'. Er ontstaat een opstuwend proces: aangeraakt worden door God en pure minnebeleving vanwege de mens. Om het met een beeld uit te drukken: deze twee bewegingen worden als het ware de trappers van de goddelijke minnefiets.

Dit is God minnen en gemind worden. Wat minne in zichzelf is, dat kan men niet begrijpen. Maar zo gaat het in zijn werk. Minne geeft meer dan men omvatten kan en zij vordert meer op dan men mag of kan betalen. De opvoeding van de minne ervaart men soms in het hart als een begerig brandend vuur: een onstuimige en ongedurige minnewoede in ziel en lichaam, en in de geest een gulzigheid die altijd honger heeft en alles opvreet. De vraatzucht van de minne verteert de werken van de geest tot een vereenvoudigd leeg zijn.

Ruusbroec moet bekennen dat hij dit tweepolig proces van 'minnen en gemind worden' enkel bij benadering kan omschrijven. Het is te overweldigend om het in exacte woorden te vatten. Daarom gebruikt hij drie beelden: brandend vuur, onstuimige liefdesdrang en vraatzuchtige gulzigheid. En daarmee probeert hij deze intense minnebeleving meer inhoudelijk weer te geven. Enerzijds is het een staren van het verstand en anderzijds is het een neigen van het minnend hart. Beide horen bijeen en zijn als toonloze orgelpijpen, aangeblazen door de adem van de Geest.

Kijk, dan begint een verstandelijk staren en een minnelijk neigen in een zalige zoete lucht. Dan is wijzeloze minne volbracht. Want verstandelijk staren en minnelijk neigen zijn twee hemelse orgelpijpen: ze klinken zonder toon en zonder noten. Zij gaan gestadig door tot in het eeuwige leven zonder ommezien of wederkeer. Zij stemmen in harmonie overeen met heel de heilige kerk, want het is de Heilige Geest, die de lucht blaast voor hun geluid. Zij houden het midden tussen wijzeloze minne én blote lege minne.

DERDE WIJZE: LEVEN IN MINNE ALS ZOON

In de tweede wijze beschreef Ruusbroec een leven van God beminnen in geest en waarheid. Daar voelt de mens zich al opgetild tot het niveau van God: zijn minnebeleving is een aankleven aan God, een minne zonder maat. Maar Ruusbroec wijst nog een derde wijze aan: leven in minne als zoon. Hier ondergaat de mens Gods inwerking zonder eigen toedoen.

Daarna volgt de derde wijze: opgeheven verklaarde minne in goddelijk licht. In deze wijze zijn de geesten leeg en bloot en opgetild boven alle werken in een bloot verstaan en een blote minne. Zij werken niet zelf, maar zij worden bewerkt en gewrocht (vgl. Rom 8,14) door de Geest van onze Heer. Zij zijn zelf gratie en minne en men noemt ze zonen van God.

Ruusbroec maakt dus een onderscheid tussen vriend en zoon. In de eerste twee wijzen (als vriend) is de mens zelf actief onder de stuwning van God. Nu neemt God het werk over en maakt de mens geschikt voor de eenheidsbeleving met Hem. God 'bewerkt' de mens tot een volkomen openheid en ontvankelijkheid voor wat hem als mens te boven gaat. Ze zijn 'bloot', dat wil zeggen dat elke sluier is weggenomen.

Zij zijn mensen, gestorven aan zichzelf en levend in God, niet zelfbetrokken maar levend naar de liefste wil van God. Hun leven is verborgen met Christus in God (vgl. Kol 3,3). Zij worden voortdurend opnieuw herboren uit de Heilige Geest als uitverkoren zonen van de minne Gods, boven genade en boven al hun werken. Zij zijn in staat om teniet te gaan en te versmelten in minne.

Ruusbroec gebruikt hier het bekende voorbeeld van het ijzer in het vuur. Het is hét beeld om aan te duiden hoe innig één God en mens elkaar beleven, en toch versmelten zij niet, want vuur blijft vuur en ijzer blijft ijzer. Het ijzer wordt 'vurig' en het vuur 'doorgloeit' het ijzer. De mens is door God zelf zo bewerkt dat hij 'godvormig' of 'overvormd' is geworden: hij heeft de 'vorm van God' aangenomen en heeft 'over' zijn eigen 'vorm' als mens heen de capaciteit ontvangen om

Hem als God te mogen ervaren.

Want zij zijn godvormig geworden en in Christus getransformeerd en overvormd door de Geest van onze Heer (vgl. 2 Kor 3,18). Een vergelijking. Het gloeiende ijzer wordt overvormd en één met het vuur: waar er ijzer is, daar is er vuur en waar er vuur is, daar is er ijzer. En toch wordt het ijzer geen vuur en het vuur geen ijzer, maar elk behoudt zijn eigen materie en natuur. Zo wordt ook de menselijke geest niet God, maar is hij godvormig.

VIERDE WIJZE: IN PURE MINNE

De vierde manier is identiek aan de derde, maar dan als blijvende toestand: hier is de mens één minne met God. Dat is het hoogste stadium van de mystieke beleving. Hier is sprake van enkel maar minnebeleving zonder meer, boven elke concrete daad uit. Het is een durende toestand op een zodanig puur geestelijk niveau dat elke menigvuldigheid wegvalt. Er is pure eenvoud, enkel minne.

En zo is de vierde wijze een lege toestand van vereniging met God in blote minne en in goddelijk licht, vrij en leeg van alle uiterlijke praxis van minne, boven de werken uit. Het is simpele vereenvoudigde minne die men ondergaat. Zij verteert de geest van de mens en maakt hem tot niet in zichzelf, zodat hij zichzelf vergeet en van niets nog besef heeft, noch van zichzelf, noch van God, noch van enig schepsel. Alleen nog minne smaakt hij en ervaart hij, en zij bezit hem in een vereenvoudigde leegte.

Opnieuw zoekt Ruusbroec naar woorden om dit grenzeloze gebeuren toch enigszins onder woorden te brengen. Hij vindt daarvoor een omschrijving bij Paulus in zijn brief aan de Efeziërs, waar deze het geheim van Christus' liefde duidt als onmetelijk in breedte, lengte, hoogte en diepte (Ef 3,19).

Hij ervaart zich als een breedte door de minne, die zonder maat is en die alles omvat heeft en toch onbevattelijk blijft. Hij ziet zich verenigd met de eeuwige lengte, die zonder begin en zonder einde onbeweeglijk is, alle schepselen voorafgaat en volgt. Hij beleeft zich opgeheven in een hoogte met God, die

heerst en regeert in hemel, op aarde en in alle schepselen. Hij ziet zich ook als diepte en opgeheven in zijn overwezen, dat het wezen van God is: daar ervaart hij met God en alle heiligen een grondeloze zaligheid.

Tot zover de tekst. Maar we doen Ruusbroec onrecht aan, wanneer we niet uitdrukkelijk zouden vermelden wat hij in het vervolg van deze tekst schrijft: hoe de contemplatieve mens deze zeer intense vereniging met God ook moet beleven zoals God zelf. In God zijn er twee bewegingen te onderscheiden. Hij geniet in zichzelf van wie Hij is, maar Hij is ook Schepper en heeft zijn Zoon gezonden opdat Deze zou getuigen van de eindeloze liefde van zijn Vader. De waarachtige contemplatieve mens zal dus ten volle met God genieten van God in de eenheidsbeleving én van daaruit weer uitvloeien zoals God in goede daden, in navolging van Jezus, die Gods liefde gestalte gaf in zijn leven.

In onze tekst heeft Ruusbroec in vier stappen de dynamiek geschetst van een steeds intenser wordende eenheidsbeleving met God. Wellicht zal bij een eerste lezing niet alles ineens duidelijk zijn. Toch laat Ruusbroec duidelijk aanvoelen hoe het God zelf is die de mens naar zich toetrekt om hem te laten delen in zijn volle liefde. De mens die zich durft toevertrouwen aan Gods inwerking, komt in een dynamisch proces terecht vanuit een steeds grotere aantrekkingskracht van God. Daardoor wordt hij in God zelf binnengetrokken om dan door God weer uitgezonden te worden (zoals de Vader deed met zijn Zoon) om van Gods overdadige en barmhartige liefde een levend teken te zijn in onze mensenwereld.

Klaas BLIJLEVENS, kap

¹ Jan van Ruusbroec, *Vanden XII Beghinen*, hertaald door L. Moereels, Lannoo, Tielt, (1980) deel 8, p.87